

POLICIJOS DEPARTAMENTO
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS.
PERSONALO TARNYBA

Apskričių policijos komisariatų
vadovams

2001-08-08 Nr. 5/2-504

DĖL METODINIŲ REKOMENDACIJŲ

Siunčiame Jums metodines minios valdymo rekomendacijas.
PRIDEDAME. 7 lapai.

Vyresnysis komisaras
Remigijus Malinauskas

POLICIJOS DEPARTAMENTAS PRIE
LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS

MINIOS VALDYMAS

METODINĖS REKOMENDACIJOS
Vilnius 2001

PSICHOLOGINIAI MINIOS YPATUMAI

MINIOS SAMPRATA

Plačiaja prasme žodis "minia" reiškia bet kokių žmonių sambūrį, nesvarbu, kokiomis aplinkybėmis jie susibūrė. Jų amžius, profesija, tautybė, lytis ar kitokie požymiai šiuo atveju nėra svarbūs.

Minia nagrinėjant psichologiniu požiūriu, ji apibrėžiama kiek kitaip. Esant tam tikroms aplinkybėms atsiranda naujos dideliame žmonių sambūriui būdingos savybės. Pradedama panašėti visų minioje esančių žmonių jausmai ir mintys, nyksta jų sąmoningumas. Atsiranda laikinas "kolektyvinio mąstymo" reiškinys. Šiomis savybėmis pasižymintį žmonių sambūrį jau galima pavadinti organizuota minia, nors šis apibūdinimas nėra labai tikslus. Tiksliau būtų ją vadinti psichologine minia.

Daugybė vietoje vietoje esančių žmonių savaime neįgyja organizuotai miniai būdingų ypatybių. Minia psichologiniu požiūriu negali būti pavadinti ir tūkstantis atsitiktinai vietoje vietoje susirinkusių ir jokio bendro tikslo neturinčių žmonių. Tam, kad šis sambūris įgautų psichologinei miniai būdingas savybes, turi pradėti veikti tam tikri veiksniai, tam tikros išankstinės tokios minios susiformavimo prielaidos.

Didelis vietoje vietoje esančių žmonių skaičius ne visuomet yra būtina minios atsiradimo sąlyga. Tam tikromis aplinkybėmis (pvz., reikšmingo nacionalinio įvykio metu) psichologinei miniai būdingas ypatybės gali įgauti ir tūkstančiai atskirai esančių žmonių. Atsidūrę vietoje vietoje jie nedelsdami pradėtų elgtis taip kaip organizuota minia. Kartais psichologinė minia atsiranda, kai kartu susirenka kokie septyni aštuoni žmonės, o kartais ji nesusiformuoja ir tuomet, kai atsitiktinis įvykis suburia draugėn kelis šimtus žmonių. Atskirais atvejais minia gali tapti ir visa tauta, nesvarbu, ar ji bus susirinkusi vietoje vietoje, ar ne.

Minia - tai sambūris žmonių, kuriems yra būdinga didelis konformizmas, vieningumas ir emocionalumas.

PSICHOLOGINIAI MINIOS YPATUMAI

PAGRINDINĖS MINIOS CHARAKTERISTIKOS

Susiformavusi psichologinė minia pasižymi tam tikromis esminėmis ypatybėmis.

1. Sąmoningumo sumažėjimas ir minčių bei jausmų supanašėjimas. Nepaisant gyveninio būdo, pomėgių, charakterio ar išsilavinimo, minioje atsidūrusių žmonių jausmai, mąstymas ir elgesys keičiasi. Būdami minioje žmonės tampa primityvesni, suvienodėja.

2. Neįsisąmonintų savybių ir motyvų dominavimas. Minioje atsiskleidžia įvairūs neįsisąmoninti motyvai, instinktai, aistros ir jausmai. Sumažėja intelektualiniai žmonių gabumai, sugebėjimas priimti asmeninius sprendimus.

Šių tik miniai būdingų savybių atsiradimą lemia trys pagrindinės priežastys:

- **Atsakomybės jausmo nebuvimas.** Minioje žmogus įgyja nenugalimumo jausmą bei tampa anonimiškas, dėl to mažiau kontroliuoja arba iš viso nekontroliuoja savo aistrų, impulsų bei instinktų. Minioje jis gali įvykdyti tokius veiksmus, kurių nedrįstų imtis būdamas vienas. Kuo minia didesnė, tuo asmeninės atsakomybės jausmas mažesnis.
- **Užkrečiamumas.** Būnant minioje, užsikrečiama kiekvienu jausmu ar veiksmu. Žmogus atsisako savo asmeninių interesų ir paklūsta kolektyviniams. Ši savybė paprastai nėra būdinga žmogui, kai jis yra ne minioje.
- **Įtaigumas arba sugestyvumas.** Būdamas minioje žmogus praranda dalį savo sąmoningumo ir paklūsta įvairioms įtaigoms. Girdėdamas įtaigią kalbą žmogus visiškai nesipriešindamas ir netgi su užsidegimu gali paklusti raginimams veikti bei **atlikti** tokius veiksmus, kurie prieštarauja jo būdui ar įpročiams. Kai kurie žmonės minioje gali patirti ekstazės būseną. Kadangi įtaigios frazės yra sakomos daugeliui žmonių iš karto, dėl didelio žmonių skaičiaus jų poveikis sustiprėja. Sugebantys atsispirti įtaigai žmonės minioje yra bejėgiai, nes jie negali pasipriešinti daugumai.

Sąmoningumo sumažėjimas, neįsisąmonintų savybių ir motyvų dominavimas, dėl įtaigos ir užkrečiamumo atsiradęs minčių ir jausmų supanašėjimas, polinkis raginimus ir idėjas tuojau pat paversti veiksmais yra pagrindinės žmogaus, esančio minioje, savybės. Minioje jis praranda savo savastį ir yra valdomas jausmų, impulsų bei instinktų.

SPECIFINĖS MINIOS CHARAKTERISTIKOS

1. Impulsyvumas, nepastovumas ir jaudrumas. Minia yra linkusi vadovautis impulsais; emocijomis ir jausmais. Didelę įtaką jos elgesiui turi neįsisąmoninti motyvai, jaudinantys išoriniai stimulai. Minią valdantys impulsai gali būti kilnūs arba žiaurūs, herojiški arba bailūs, tačiau jie visada yra labai galingi, todėl atskiros žmogaus interesai, netgi savisaugos, negali jų nuslopinti. Jei būdamas vienas žmogus paprastai gali kontroliuoti savo norus ir potraukius, atsidūręs minioje šį sugebėjimą jis praranda.

Kadangi minią valdantys impulsai yra labai įvairūs, miniai būdingas nepastovumas. Ypač žiauri ir kraujo trokštanti minia po akimirkos gali tapti kilni ir herojiška. Ilgai netrunka ir minios norai, kokie karšti jie bebūtų. Minia neturi sugebėjimo ko nors trokšti ar mąstyti ilgesnį laiko tarpą. Minios nepastovumas labai apsunkina jos valdymą.

Minia nepripažįsta kliūčių, galinčių iškilti tarp kilusio noro ir jo įgyvendinimo. Dėl didelio žmonių skaičiaus suteiktos galios miniai sunku pastebėti ir suvokti galimus trukdžius. Minioje esančiam žmogui viskas atrodo įmanoma. Būdamas minios dalimi jis suvokia masės žmonių jam suteiktą galią, todėl žymiai lengviau pasiduoda kilusiai minčiai ką nors suniokoti ar sužaloti. Kelyje iškilusi kliūtis yra pašalinama su didele jėga.

2. Įtaigumas ir patiklumas. Miniai būdingas didelis įtaigumas. Ji nuolat laukia ir yra nusiteikusi priimti naują stimulą. Šis nusiteikimas sudaro puikias sąlygas skliti įvairioms įtaigoms. Dėl didelio užkrečiamumo suformuluota įtaiga labai greitai pasiekia minioje esančius žmones, taip sukeldama panašius jausmus. Mintys ir idėjos labai greitai paverčiamos veiksmais. Miniai neegzistuoja neįtikėtini ar neįmanomi dalykai. Šį faktą reikia turėti omenyje, norint suprasti, kaip lengvai minioje plinta įvairi propaganda, neįtikinamiausios istorijos ir gandai.

Gandų atsiradimas ir lengvas jų plitimas minioje yra ne tik didelio minios pafiklumo pasekmė. Didelę reikšmę tam turi ir minios vaizduotė. Paprasčiausias įvykis, atkreipęs minios dalyvių dėmesį, greitai yra visiškai pakeičiamas, transformuojamas. Minia mąsto vaizdiniais. Atsiradęs vaizdinys savo ruožtu sukelia kitus vaizdinius, neturinčius jokio loginio ryšio su pirmuoju. Minia vargiai skiria tai, kas subjektyvu, ir tai, kas objektyvu. Mintyse kilusius vaizdinius ji suvokia kaip tikrus, nors jie labai menkai yra susiję su stebimu faktu.

Norint užkirsti tam kelią, visų pirma reikia žinoti, kad minios dalyviai praranda sugebėjimą kritiškai mąstyti. Tam, kad realus faktas būtų iškreiptas ir pavirstų menką ryšį su realiu įvykiu turinčiu vaizdiniu, pakanka ir nedidelio žmonių skaičiaus, minia nebūtinai turi būti didelė. Kolektyviniai pastebėjimai yra ypač netikslūs, dažniausiai jie atspindi netikslų pastebėjimą vieno asmens, kuris veikiant užkrėtimo mechanizmui šią iliuziją perduoda, įteigia kitiems.

3. Perdėti ir primityvūs jausmai. Minios jausmai, kokie jie bebūtų- geri ar blogi, visuomet yra labai paprasti ir gerokai perdėti. Minioje esantis žmogus nesugeba jausti subtilių skirtumų, įvairius dalykus jis suvokia kaip nedalomą visumą, nepastebi jokių niuansų, atspalvių ar pereinamų etapų. Atsiradęs jausmas, veikiant užkrėtimo ir įtaigos mechanizmams, minioje plinta ypač greitai ir tampa labai stiprus, nes radęs atgarsį sustiprėja šimteriopai. Minia nepripažįsta abejonių ar netikrumo. Atsiradusi antipatija ar nepritartis minioje iškart pavirsta stipria neapykanta.

Atsiradę jausmai reiškiami labai stipriai ir audringai. Anonimiškumas, didelio žmonių skaičiaus sukeltas jėgos pojūtis sudaro galimybę reikšti tokius jausmus, kurie paprastai, žmogui būnant ne minioje nėra reiškiami. Kvaili, bailūs ir pavydūs žmonės minioje išsilaisvina nuo menkavertiškumo, nereikšmingumo jausmo; juos apima brutalias, laikinos, bet labai stiprios galios pojūtis.

Minios polinkis į kraštutinumus dažnai sudaro sąlygas atsirasti blogiems jausmams, kuriuos atskiras individas gali kontroliuoti ir valdyti. Būtent todėl minios dažnai įvykdo pačius blogiausius ekscesus.

4. Netolerancija, autoritarizmas ir konservatyvumas. Minia pripažįsta tik paprastus ir kraštutinius jausmus; jai pateiktos nuomonės, požiūriai ar idėjos yra priimami tik kaip absoliuti tiesa arba visiškai melas. Savo nuomonę ar požiūrį miniai galima įteigti, o ne išsakyti loginiais argumentais. Atskiras žmogus gali toleruoti ar priimti jo įsitikinimams prieštaraujančias idėjas, diskutuoti apie jas. Minia taip nesielgia. Bet koks oratoriaus išsakytas prieštaravimas yra sutinkamas įtūžio banga.

Autoritarizmas ir netolerancija yra pagrindiniai aiškiai atpažįstami ir lengvai priimami jausmai. Minia visada pasiryžusi sukilti prieš silpną ir nuolankiai paklusti stipriajam.

MINIOJE SKLANDANČIOS IDĖJOS, MINIOS MĄSTYMAS IR VAIZDUOTĖ

Galima skirti dvi minioje sklandančių **idėjų** grupes:

- atsitiktinės, trumpalaikės idėjos, atsiradusios tam tikroje situacijoje (pvz., žavėjimasis tam tikru lyderiu);
- fundamentalios idėjos, kurioms stabilumą suteikia aplinka, nusistovėjusios tradicijos ir daugumos nuomonė (pvz., religinės nuostatos).

Minia paveikti gali tik absoliučios, nekompromisinės ir paprastos idėjos, kurių pagrindas yra vaizdinys. Prieš tapdamos populiarios idėjos patiria daugybę pasikeitimų. Pradinė idėja kinta ir supaprastėja tiek, kad būtų suprantama miniai.

Vaizdiniais pagrįstos idėjos tarpusavyje nėra susijusios jokiais analogijos ar sekos ryšiais ir gali lengvai pakeisti viena kitą. Todėl tuo pačiu metu minioje gali gyvuoti dvi visiškai priešingos idėjos ir minios dalyviai, priklausomai nuo to, kuri idėja konkrečiu momentu juos paveiks, gali imtis pačių prieštaraujančių veiksmų.

Minios mąstymas. Miniai įtaką darantys argumentai yra itin primityvūs bei pagrįsti analogija. Samprotavimas pagrįstas skirtingų dalykų, turinčių gana aiškų ryšį, susiejimu ir panašių atvejų ar situacijų apibendrinimu. Būtent šiuo principu, o ne logine seka susieti argumentai veikia minią.

Minios vaizduotė yra labai galinga, labai aktyvi ir labai imli. Kokio nors personažo, įvykio ar atsitikimo sukeltas vaizdinys savo realumu prilygsta tikrovei. Minia neturi sugebėjimo kritiškai vertinti ir samprotauti, todėl jai nėra neįtikėtinų dalykų. Labiausiai ją veikia vaizdiniai, nereikalaujantys jokio papildomo paaiškinimo (tokie kaip pergalė, viltis, nusikaltimas, stebuklas), įvairūs spalvingi reginiai.

Miniai svarbūs ne patys faktai, o jų pateikimo būdas. Šimtai mažų įvykių nepaveiks minios vaizduotės, tuo tarpu vienas didelis įvykis padarys jai įspūdį, net jei jo rezultatai bus ne tokie dideli kaip šimto mažų įvykių kartu sudėjus.

MINIOS LYDERIAI

Minios lyderis vaidina svarbų vaidmenį, nes jo valia ir troškimai formuoja visos minios nuomonę. Pagrindinis minios lyderių uždavinys yra tikėjimo sužadėjimas. Nesvarbu, ar tai bus tikėjimas kokia nors religija, ar politine sistema, darbu, žmogumi, ar idėja. Įtikėję žmonės gali nuversti kalnus.

Minios lyderiu dažniausiai tampa garsiausiai šaukiantis ar aktyviausiai agituojuantis žmogus. Jis yra orientuotas į veiklą, jam nėra būdingas polinkis į apmąstymus, abejones, jis nepasižymi toliaregiškumu ar išvalgumu. Kokia absurdiška bebūtų jų skelbiama idėja ar siekiamas tikslas, jie yra visiškai jos užvaldyti. Pažeminimas, panieka jų arba neveikia, arba tik dar labiau įaudrina. Vardan idėjos jie aukoja viską: asmeninius, šeimos interesus. Tikėjimas idėja jų žodžiams suteikia galią ir įtaigą. Minioje praradę savo valios stiprybę žmonės instinktyviai pasiduoda šią savybę turinčiam asmeniui.

Minios lyderius ir agitatorius galima suskirstyti į dvi grupes. Vieni yra energingi ir pasižymi laikina valios jėga. Kitiems yra būdinga nuolatinė valios jėga. Pirmajai grupei priklausantys lyderiai yra žiaurūs, drąsūs ir išlūsi. Jie ypač naudingi, kai minią reikia staigiai nukreipti į kokius nors pavojingus smurtinius veiksmus ir padaryti didvyriais tuos, kurie tik vakar įsitraukė į masę. Tokių lyderių energija trunka tam tikrą laiką, tol kol egzistuoja priežastis, kuri pastūmėjo veiksmui. Sugrįžę į normalų gyvenimo ritmą jie dažnai nustebina savo silpnu charakteriu, nesugebėjimu susitvarkyti paprasčiausiomis aplinkybėmis. Šie lyderiai savo funkcijas gali atlikti tik tuomet, kai yra nuolat stimuliuojami arba jei turi sektiną žmogų ar idėją. Antrajai grupei priklausantys lyderiai, turintys nuolatinę valios jėgą, gali daryti labai didelę įtaką žmonėms. Šiai grupei priskirtini religiniai vadai, didieji pradininkai. Nesvarbu, ar tai intelektualus, ar ribotų galimybių žmogus: jo galiai paklūsta beveik visi.

Lyderių poveikio priemonės: afirmacijos (**specialiai parinktas atitinkamo turinio teiginys**), **pakartojimas, užkrečiamumas**. Norėdamas per trumpą laiką išjudinti minią arba paskatinti ją tam tikram veiksmui, lyderis dažniausiai naudoja greitą įtaigą, iš kurios efektyviausia yra pavyzdys. Tikslą pasiekti pavyks, jei minia bus iš anksto paruošta tam tikrų aplinkybių ir jei lyderis turės pripažinimą.

Siekiantys įteigti miniai idėjas ar įsitikinimus lyderiai taiko įvairius metodus, tačiau visi jie yra pagrįsti trimis pagrindiniais principais: afirmacijos, pakartojimo ir užkrėtimo. Nors jų poveikis yra gana lėtas, bet veiksmingas ir ilgalaikis.

Afirmacijos yra viena iš patikimiausių minios poveikio priemonių. Tai paprasti ir aiškūs, nereikalaujantys jokių įrodymų ir argumentų teiginiai. Kuo jie yra konkretesni ir trumpesni, kuo mažiau įrodymo ir pagrindimo reikalauja, tuo yra svaresni. Kartojimas sustiprina afirmacijos daromą įtaką, ypač jei ji kartojama tais pačiais žodžiais. Daugybę kartų pakartota mintis užsifiksuoja minios sąmonėje ir palaipsniui yra suvokiama kaip neginčijama tiesa. Žmonės pamiršta, kas yra kartoto teiginio autorius, ir priima jį kaip savo. Susiformuoja bendra nuomonė. Veikiant užkrėtimo mechanizmui, idėjos, įsitikinimai, emocijos, jausmai perduodami kitiems minios nariams. Panašūs jausmai ar emocijos labai greitai išplinta po visą minią.

STRUKTŪRINIAI MINIOS YPATUMAI

Minios forma ir struktūra. Minios jų susidarymo pradžioje ir būdamos sąlyginės ramybės būsenos turi tendenciją įgauti žiedo pavidalo formą (jei taip išsidėstyti leidžia vietovės reljefas). Žmonės paprastai juda iš minios centro į periferiją ir atvirkščiai. Šis procesas turi dvejopą reikšmę: viena vertus, taip yra perduodama informacija, kita vertus, minios dalyviai gali pasiskirstyti pagal aktyvumą. Aktyvūs ir pasiruošę dalyvauti minios veiksmuose žmonės stengiasi pakliūti į jos centrą, pasyvesni traukiasi į periferiją. Baimės, išgąščio ir neapibrėžtumo būsenos apimti žmonės eina į minios centrą.

Minios ribos. Jos gali būti atviros arba uždaros, aiškos arba amorfinės. Paprastai ribos yra labai paslankios, dėl to žmonių padėtis minioje nuolat keičiasi, nepaisant konkretaus žmogaus valios ir norų. Todėl smalsus praeivis nelauktai gali atsidurti minios centre, prie jos prisijungus naujai žmonių grupei. Tai labai svarbu žinoti, vertinant minios sudėtį ir atskirų jos dalių aktyvumą.

Vidinė minios struktūra. Minia, iš išorės atrodanti vienalytė, paprastai turi vidinę struktūrą, kur yra nustatoma iš ją sudarančių grupių ir pogrupių, tarpusavyje susijusių tikrais arba sąlyginiais ryšiais specifiniais siaurais interesais ir pan. Antagonistinės grupės sudaro prielaidas atsirasti masinėms riaušėms. Pagrindinę, aktyvią minios jėgą sudaro kurstytojai, aktyviai skleidžiantys gandus, sutelkiantys minią, raginantys imtis aktyvių veiksmų bei jiems pritariantys, juos palaikantys asmenys. Minioje gali būt agresyvūs, psichiškai nestabilūs asmenys. Čia jie gali išreikšti savo laukinius instinktus, išlieti agresiją. Jie padaro sunkiausius nusikaltimus. Minioje taip pat yra nuoširdžiai klystančių, klaidingai suprantančių įvykius žmonių, smalsių, atsitiktinių praeivių. Jų buvimo faktas didina psichinį poveikį žmonėms, jų elgesiui, sudaro masių įspūdį ir apsunkina teisėsaugos pareigūnų darbą.

Minios tankumas ir dydis. Minios gausumą įvertinti yra labai svarbu, prognozuojant, ar kils panika, bei sprendžiant, kiek pajėgų ir kokių priemonių reikės imtis pareigūnams. Minios tankumas nustatomas išsiaiškinus žmonių, esančių tam tikrame plote, skaičių. Esant didesniam tankumui, vienam žmogui tenka apie 60 kv. cm. Tankumą įvertinti būtina ir tuomet, kai yra nustatomas minios dalyvių skaičius. Minioje esančių žmonių skaičių nustatant iš akies, atsiranda labai didelė paklaida. Pareigūnai, minią dažniausiai vertindami tokiu būdu, yra linkę šį dydį padidinti 2-3, o kartais net ir 20 kartų.

Minios dydį pervertina tie, kurie jai simpatizuoja, o neigiamai ją vertinantys žmonės linkę pernelyg sumažinti minioje esančių žmonių skaičių.

MINIOS VALDYMAS

Norint suvaldyti minią reikia gerai išmanyti jos ypatumus, žinoti situaciją, poveikio priemones. Pirmiausia pareigūnas turi būti lankstus- jo elgesys ir veiksmai turi atitikti konkrečią situaciją- minios pobūdį, tikslus, priežastis, dėl kurių ji susiformavo. Taikomas vienas ir tas pats elgesio modelis gali tapti neveiksmingas arba net dar labiau pabloginti situaciją. Pareigūnas turėtų laikytis šių pagrindinių principų:

Minios suskaidymas į dalis. Veikdami kartu kaip vieninga minia, joje esantys žmonės jaučiasi galingi ir anonimiški. Kuo minia didesnė, tuo šie pojūčiai stipresni. Suskaidžius minią į dalis šie jausmai silpnės.

Minios ribų kontrolė. Jei minia plečiasi ir apima vis daugiau erdvės, jos dydį ir buvimo vietą galima kontroliuoti apjuosus ją gyva siena. Ji negalės didėti ar pakeisti savo lokalizacijos vietos.

Informacijos kontrolė. Stebėti, kas vyksta minioje, ir teikti operatyvią informaciją gali į minią įmaišyti civiliškai apsirengę policijos pareigūnai. Kadangi miniai yra būdinga nekritiškumas, patiklumas ir imlumas gandams, poveikį jai galima daryti ir kontroliuojant minią pasiekiančią informaciją.

- riboti tam tikros informacijos patekimą į minią (pvz., nepateikti informacijos, kuri gali

dar stipriau įaudrinti žmones, žiniasklaidai ir pan.);

- skleisti pareigūnams naudingą informaciją; tai gali daryti į minią infiltruoti civiliškai apsirengę pareigūnai; tikėtina, kad prieštaringa informacija sukels sumaištį ir padidins poveikio miniai galimybes.

Derybos su minios lyderiais. Jei minios dalyviai turi iškėlę konkrečius reikalavimus, situaciją galima valdyti derantis su jų interesams atstovaujančiais žmonėmis ar minios lyderiais. Derėtis turėtų gerai problemą išmanantis ir galintis priimti sprendimus žmogus. Atsiradusias problemas lengviau aptarti neutralioje, ramioje aplinkoje, ne minios susibūrimo vietoje.

Poveikis per charizmatinius lyderius. Norint paveikti minią, galima pasitelkti populiarius, turinčius pripažinimą žmones (atsižvelgiant į aplinkybes, tai gali būti visuomenės veikėjai, dvasininkai, politikai, kitos įžymybės ir pan.). Toks žmogus turi didesnę poveikio galią.

Poveikis per kalbą. Norint paveikti minią, reikia kalbėti vaizdžiai ir aiškiai, nesigilinant į argumentus ar nuoseklų savo nuomonės dėstymą. Minia greičiau išgirsta tuos, kurie garsiau šaukia. Įtaka miniai priklauso ne nuo faktų turinio, o nuo jų pateikimo būdo. Norint atkreipti minios dėmesį, kreipinys turi turėti šūvio efektą. Kalba turi veikti minios dalyvių vaizduotę ir jausmus. Apeliavimas į blaivų minios dalyvių protą šiuo atveju yra netinkama poveikio priemonė.

Fizinės jėgos panaudojimas. Fizinę jėgą naudoti tik kraštutiniu atveju. Fizinę jėgą minia suvokia kaip agresiją ir į ją atsako agresyviais veiksmais.

Išsami įvykusių neramumų analizė. Analizės tikslas- ne kaltųjų nustatymas ar atpirkimo ožių ieškojimas, o visaapimantis ir išsamus neramumų priežasčių bei įvykdytų priemonių nagrinėjimas. Rekomenduotina atkreipti dėmesį į šiuos dalykus:

- Fizinės ar socialinės masinio neramumo (neramumų) **priežastis.**
 - Neramumuose dalyvavusių žmonių požymius: jų amžių, lytį, išsilavinimą, darbą, einamas pareigas, šeimyninę padėtį, kitas svarbias ypatybes.
 - Masinių neramumų dalyvių požiūrį į tiesiogiai su šiuo įvykiu susijusius policijos pareigūnus, visuomenės ar vyriausybės atstovus, kiek šis požiūris yra pagrįstas realiais faktais.
 - Ar buvo grobstymo, plėšimo faktų. Jei taip, kiek tai turėjo įtakos neramumų trukmei, jų stiprėjimui ar plėtimuisi.
 - Aplinkybes ar įvykį, kuris buvo tiesioginė neramumų atsiradimo priežastis.
 - Veiksnius, kurie lėmė neramumų stiprėjimą ar plitimą, atkreipiant dėmesį į tai, ar į šį įvykį buvo įtraukta kokia nors organizacija, ar buvo aktyvių riaušes skatinančių išorinių, ne minioje esančių lyderių
 - Teisėsaugos pareigūnų pastangas kontroliuoti neramumus: kokių veiksmų buvo imtasi, kiek jie buvo sėkmingi.
 - Privačių, pavienių asmenų bandymus sukontroliuoti neramumus (pačioje minioje ar už jos ribų).
 - Jei buvo aukų ar sužalojimų, kokiomis aplinkybėmis tai įvyko.
 - Ar buvo apgadintas turtas, kaip stipriai.
 - Faktus apie asmenis, sulaikytus neramumų metu (kokie tai žmonės, ar buvo teisti ir t.t.)
- Masinių neramumų analizė padėtų apibendrinti, susisteminti turimą minios valdymo patirtį bei leistų nekartoti buvusių klaidų.

NAUDOTA LITERATŪRA

Crisis Intervention Manual for Police, 1995.

Минько, В.С., 1995. Основы работы с толпой. М.: ВНИИ МВД России. 200 с.

Haddock, D.D., Polsby, D.D., 1994, Understanding Riots.

Le Bon, Gustave, The Crowd. <http://www.bookrags.com>.

Johnson, H., Charismatic Crowd Psychology and Altered States of Consciousness.

Muir, P., 1998, Looking back on the Los Angeles Riot.

Trojanovicz, R.C., 1999, Riots in Slow Motion. // Community Policing: a Contemporary Perspective.

**Parengė Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos
Personalo tarnybos Psichologų poskyris**